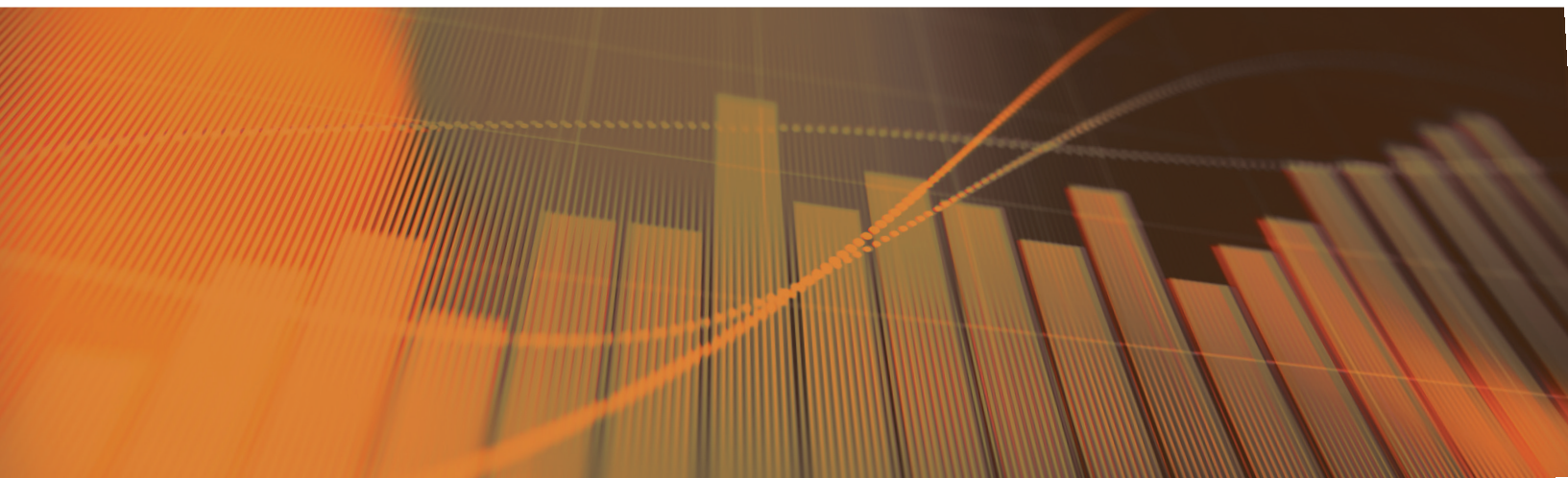

Як читати SCORE?

Інструкція, як розуміти та інтерпретувати основні продукти аналізу даних

Підготовлено Центром сталого миру
та демократичного розвитку, 2019

scoreforpeace.org

Хто такі «SeeD»?

Центр сталого миру та демократичного розвитку, або «SeeD», - це інноваційний хаб, що ґрунтується на наукових дослідженнях та використовує доказову інформацію для розробки політик і програм примирення по всьому світу.

Спільно з місцевими та міжнародними партнерами ми допомагаємо визначити ключові причини конфліктів та чинники позитивних змін. Станом на момент написання посібника ми здійснювали або здійснюємо діяльність в Україні, Молдові, на Кіпрі, в Ліберії, Малайзії, Непалі, Вірменії, Грузії, Азербайджані, Іраку, Боснії і не тільки.

Що таке SCORE?

Індекс соціальної згуртованості та примирення (SCORE) - це науковий інструмент оцінювання, що ґрунтується на функціональному підході як до змісту, так і до процесу дослідження. Центр сталого миру та демократичного розвитку використовує SCORE, щоб дослідити соціальну динаміку, яка може зашкодити згуртованості, примиренню та стійкості суспільства перед загрозами. Ми збираємо дані тисяч респондентів через детальні опитування, що включають запитання про соціальні зв'язки, політичні вподобання, громадянські позиції, щоденні труднощі та комунікаційні навички, тощо. Аналізуючи ці дані, ми можемо дізнатися, як змінити суспільство на краще.

Для кого цей посібник?

У цьому посібнику ми пояснюємо, як інтерпретувати основні продукти аналізу SCORE, щоб допомогти практикам, проєктним партнерам, розробникам політик та інтервенцій зрозуміти наші результати. Використовуючи методологію SCORE як наш інноваційний, багатофункціональний генератор доказової інформації, ми прагнемо зробити внесок у прийняття рішень заради більш згуртованого, мирного суспільства.

ЗМІСТ:

Показники та запитання: як будується SCORE

Частотності: деталізація запитань

Теплові карти: географія феномену

Моделі: пояснення причин і наслідків

Кластерний аналіз: визначення груп населення

Показник - одиниця вимірювання SCORE, що використовується, аби оцінити соціальне явище на шкалі від 0 до 10, де 0 свідчить про відсутність цього явища в суспільстві, а 10 - про його максимальну наявність. Приклади SCORE показників: «Економічна безпека», «Довіра до ЗМІ», «Агресія».

Зазвичай для вимірювання показника поєднуються кілька питань. Питання зазвичай не відображаються на платформі, але можуть бути надані за запитом у частотностях.

Частотності, також відомі як відсоткові значення, - це представлення відповідей на окремі запитання у вигляді відсотку.

Теплові карти ілюструють регіональний розподіл значень показника, щоб визначити географічні пріоритети для інтервенцій та відстежити загальні тенденції.

Моделі показують причинно-наслідкові зв'язки між різними соціальними явищами (показниками). Моделі можуть використовуватися для прогнозування та для визначення головних чинників бажаних змін у суспільстві.

Кластерний аналіз, також відомий як сегментація населення, групує людей відповідно до їхніх відповідей щодо низки показників і аналізує їхні характеристики, щоб визначити пріоритети для інтервенцій та зрозуміти цільову аудиторію.

Що таке показник?

Показники використовуються, щоб виміряти різні соціальні явища, такі як радянська ностальгія, проєвропейська орієнтація чи громадянська активність. Показники — головна одиниця виміру SCORE. Вони представлені у формі теплових карт на веб-платформі SCORE, а також використовуються для моделювання та проведення кластерного аналізу (див. розділ 5 цього буклета).

Значення показника може бути від 0 до 10, де 0 означає відсутність певного явища у суспільстві, а 10 — його максимальну наявність. Кожен показник вимірюється за допомогою ряду запитань. Відповіді на кожне запитання додаються, щоб отримати загальний результат за показником. Щоб подивитися на те саме явище під різними кутами, використовується декілька запитань — таким чином ми отримуємо якнайбільш точну картину цього явища в суспільстві.

Наприклад, відчуття ностальгії за радянським минулим України вимірюється показником «Радянська ностальгія». Він складається із семи запитань (Рис. 1), кожне з яких було ретельно відібране за допомогою аналізу літератури, спілкування з місцевими зацікавленими сторонами та експертами та ширших фокус-груп за участі громадськості. Кожен респондент отримує оцінку за кожним показником від нуля до десяти, залежно від відповідей на кожен із запитань, що включаються в показник. Тоді всі результати зводяться, щоб отримати загальний результат за показником.

Деякі показники — складені; іноді ми називаємо їх «метапоказниками» чи «складеними показниками». Це означає, що показник складається з двох чи більше показників нижчого рівня. Наприклад, «Проевропейська орієнтація» складається з «Підтримки євроінтеграції», «Сприйняття користі від ЄС» та «Голосування за ЄС на можливому референдумі».

Рисунок 1: Показник «Радянська ностальгія» та його запитання

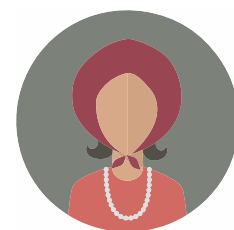
Наступний приклад показує, як робляться розрахунки за показником «Радянська ностальгія»

Даша вважає, що освіта та система охорони здоров'я були кращими за радянських часів, але не згодна з іншими п'ятьма пунктами. Оскільки вона погодилась із двома пунктами, вона отримує результат **2 із 7**, або **29%**. Ми конвертуємо це значення в **кількість балів з десяти**, і отримуємо значення 2,9 для Даші за показником «Радянська ностальгія».

Микола вважає, що життя не було кращим за радянських часів, і зовсім не шкодує про розпад Радянського союзу. Таким чином, виходить **0 із 7**, або **0%**. Таким чином, Микола отримує значення 0 за показником «Радянська ностальгія».

Поліна дуже шкодує про розпад Радянського союзу, і вважає, що майже все було кращим за радянських часів. Вона відповіла «так» на 6 запитань та «ні» на 1. Це **6 із 7**, або **86%**. Виходить результат **8,6 з 10** за показником «Радянська ностальгія».

За цим показником, результат в 10 балів означає надзвичайно високу радянську ностальгію та віру в те, що все було кращим за часів СРСР. Результат в 0 балів означає, що людина зовсім не відчуває радянської ностальгії та не вважає, що хоч щось було кращим в радянські часи. Таким чином, якби наша громада складалася з трьох громадян — Даші, Миколи і Поліни, — загальний результат за «Радянською ностальгією» був би $(2,9 + 0 + 8,6) : 3 = 5,8$.

Кожен показник можна **розбити на компоненти** відповідно до різних вікових груп, типів населеного пункту (міські чи сільські мешканці), статі та Індексу ризику соціо-демографічного капіталу*. Ця інформація може допомогти зацікавленим сторонам визначити цільову аудиторію для впроваджуваних політик та інтервенцій. Наприклад, якщо ми переглянемо результати за показником «Радянська ностальгія», то побачимо, що інтервенції слід проводити для старшого покоління, яке водночас є більш вразливим (має вищий результат за Індексом ризику).

*Індекс ризику соціо-демографічного капіталу - оцінка, наскільки нестабільним є становище громадян, залежно від рівня їх освіти, доходів, та членів родини, що проживають разом.

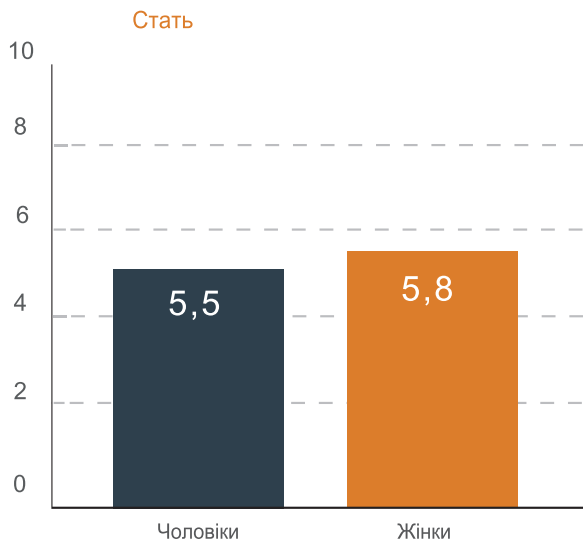

Рисунок 2: розподіл показника «Радянська ностальгія» за статтю

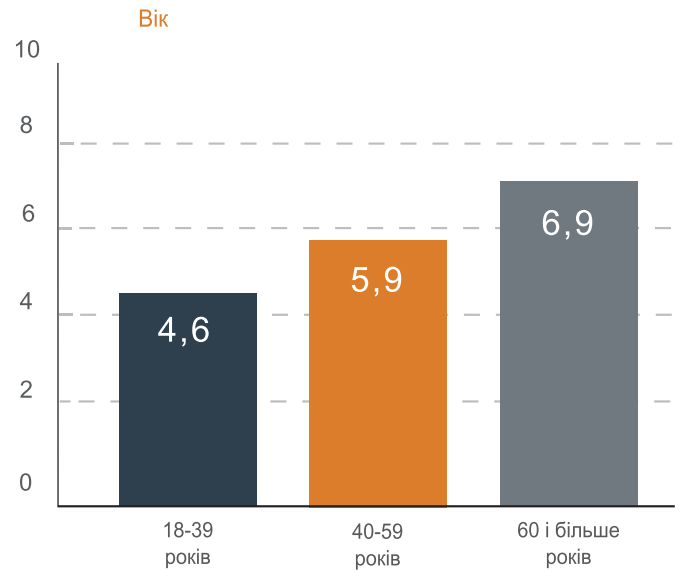

Рисунок 3: розподіл показника «Радянська ностальгія» за віком

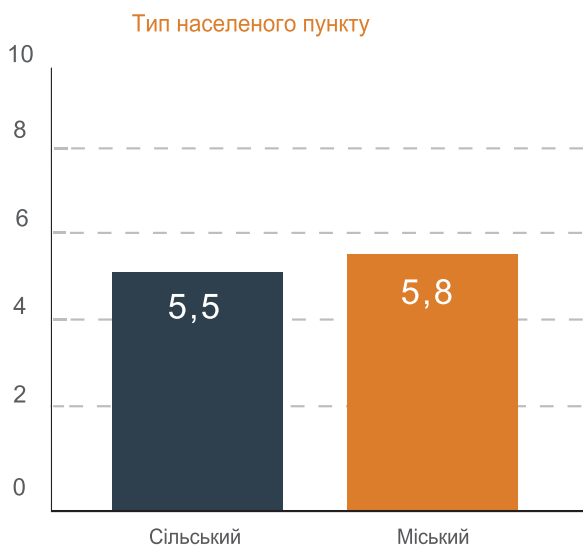

Рисунок 4: розподіл показника «Радянська ностальгія» за населеними пунктами

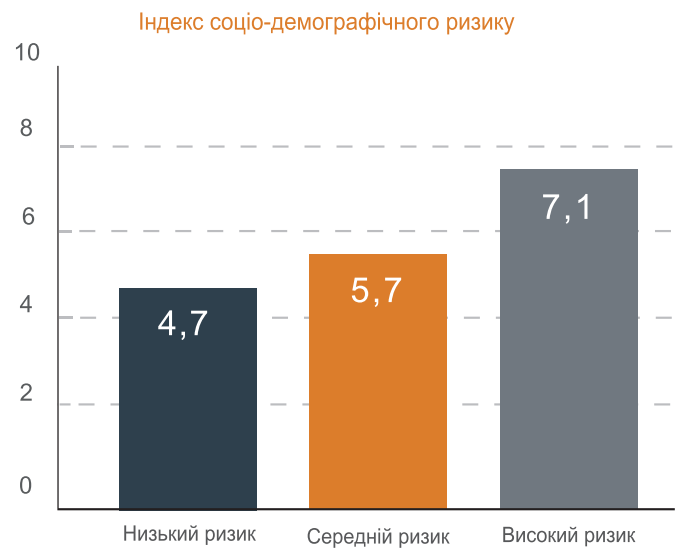

Рисунок 5: розподіл показника «Радянська ностальгія» за Індексом соціо-демографічного ризику

Частотності: деталізація запитань

Кожне запитання того чи іншого показника може зобразитися у вигляді частотностей, що показують, скільки людей відповіли так чи ні на певне запитання. Ми зазвичай використовуємо частотності, коли потрібно розглянути вимірюване явище під певним кутом.

Наприклад, скажімо, ваш партнер із впровадження — організація, яка займається охороною здоров'я, і ви хочете, щоб вони підтримали вашу кампанію зі зниження радянської ностальгії. Ви можете перевірити частотність такого запитання показника «Радянська ностальгія»: «Чи була якість системи **охорони здоров'я** кращою в часи СРСР?» (Рис. 6).

Рисунок 6: «Чи була якість системи охорони здоров'я кращою в часи СРСР?»

Цей розподіл допомагає зрозуміти: 1) чи система охорони здоров'я впливає на рівень радянської ностальгії на території проведення кампанії; 2) які регіони слід пріоритизувати (в цьому випадку — Донецьку область), якщо ресурси обмежені.

Іноді, щоб визначити пріоритети, нам потрібно розглянути частотності усіх запитань, з яких складається показник. Наприклад, показник «Сприйняття користі від ЄС» вимірює, чи вважають люди ЄС корисним для різних секторів в Україні. Загальний результат за показником «Сприйняття користі від ЄС» у Донецькій та Луганській областях — 4,5,

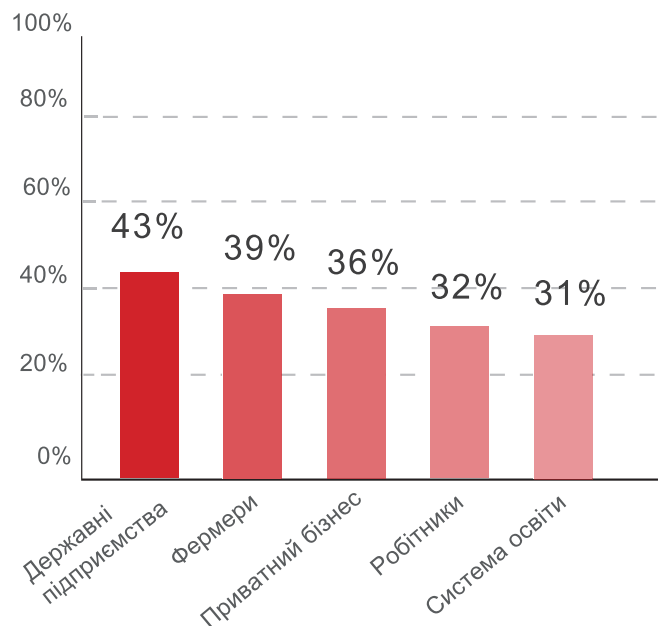

Рисунок 7: Деталізація показника «Сприйняття користі від ЄС»: «Який з цих секторів буде в програді, якщо Україна приєднається до ЄС?»

що значно нижче за середнє значення по країні — 5,5. Тож ми знаємо, що сприйняття користі від ЄС в цих областях вимагає особливої уваги. Таким чином, ми розглядаємо детальні частотності пунктів показника «Сприйняття користі від ЄС» (Рис. 7) та визначаємо, які сектори найбільше «відстають». Якщо ресурси обмежені, слід пріоритизувати роботу з компаніями чи підприємцями з «червоних» секторів (див. Рисунок 7).

Частотності / відсоткові значення дають різну інформацію залежно від того, як було сформульоване запитання. Наприклад, деталізація показника «Віра в права людини» дає цілий спектр точок зору. Рисунок 8 показує, які з прав, про які ми запитували, люди підтримують, до яких ставляться толерантно, а які вважають непотрібними.

ВІРА В ПРАВА ЛЮДИНИ

■ Абсолютно необхідно   ■ Добре, але необов'язково   ■ Взагалі не потрібно

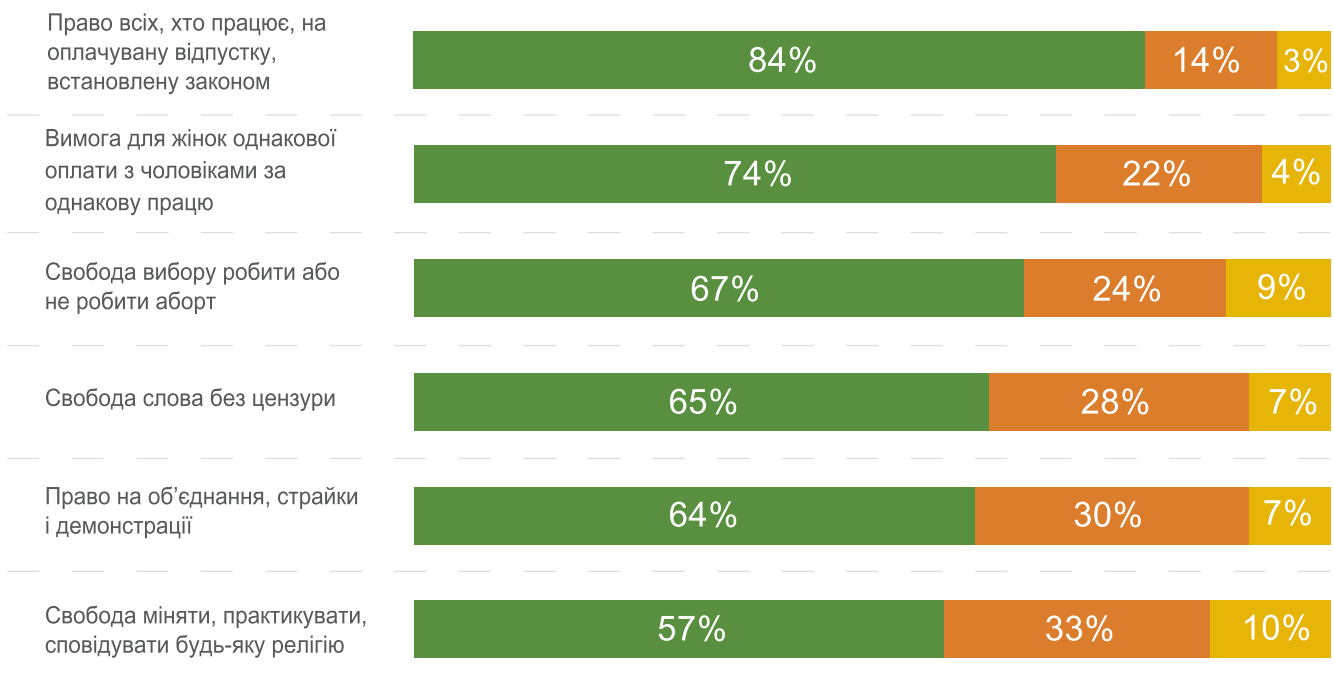

Рисунок 8: Результати за показником «Віра в права людини» у відсотковому значенні

Що таке теплова карта?

Кожен з показників, які ми виміряємо, можна зобразити у формі теплової карти. Теплова карта — це зображення вимірюваного явища за регіонами. Наприклад, в Україні результати майже завжди зображаються за областями. За наявності достатньої вибірки вони можуть також бути представлені на рівні міста. Теплові карти допомагають визначити географічні пріоритети інтервенцій та відстежити загальні тенденції.

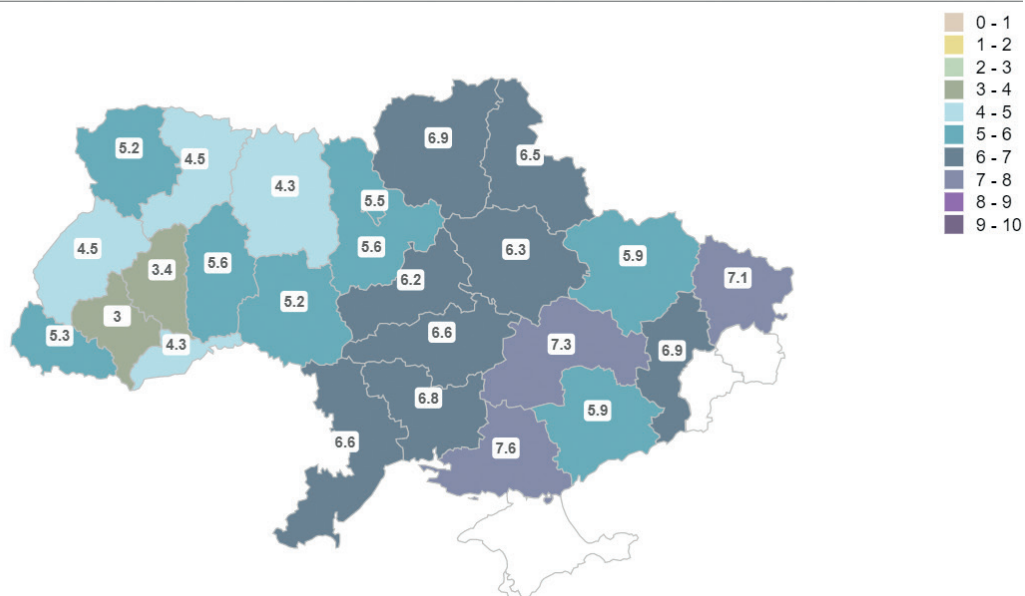
Значення, які використовуються для теплових карт, — від 0 до 10, де 0 — відсутність певного явища в суспільстві, а 10 — максимальна наявність.

Важливо зауважити, що ми НЕ вважаємо різницю в менш ніж 0,5 балів суттєвою. Наше загальне правило — сприймати таку різницю в межах статистичної похибки.

Наприклад, теплові карти «Радянської ностальгії» за 2016 та 2018 роки (Рис. 9) чітко показують, що східні області України відчують більшу ностальгію за решту країни, в той час як Тернопільська та Івано-Франківська — області з найнижчими результатами. Таким чином, якщо різниця між Луганською (7,1) та Донецькою (6,9) областями незначна, то різниця між Харківською та Донецькою областями дуже значна. З 2016 по 2018 також спостерігається значне зниження показника «Радянська ностальгія» у Дніпропетровській (-0,9) та Херсонській (-1,2) областях. З цієї інформацією ми можемо 1) вивчити причини цього зниження у Дніпропетровській та Херсонській областях, щоб визначити, чи можна це повторити в інших регіонах, і 2) взяти Луганську область за пріоритет для інтервенцій.

5.8

Середнє значення по Україні у 2016 році
Радянська ностальгія

5.5

Середнє значення по Україні у 2018 році
Радянська ностальгія

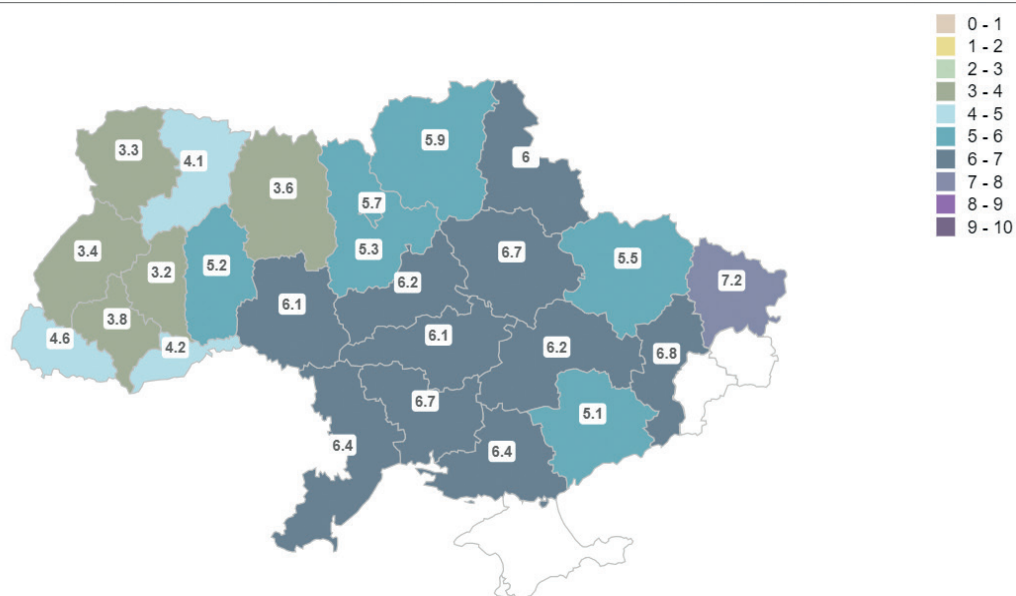

Рисунок 9: Теплові карти «Радянської ностальгії»

Що таке модель?

Моделі допомагають зрозуміти, що впливає на показник, або на що він сам впливає. Коли показник — частина моделі, ми називаємо його «рушієм», оскільки від нього залежать інші показники, з якими він пов'язаний. У моделі показник, на який впливають і який зумовлюють всі рушії, називається «результатом». Результати зображаються з правого боку моделі та зазвичай позначають кінцеві цілі, які ми прагнемо змінити в довгостроковій перспективі. Ми моделюємо, щоб зрозуміти, як найкраще впровадити позитивні зміни в суспільстві, наприклад, зменшити насильницькі нахили чи підвищити міжгрупову гармонію.

Моделі зазвичай доступні на платформі SCORE, і в них використовуються **червоні** стрілки, щоб показати негативну залежність, а **блакитні** — позитивний зв'язок між показниками.

Наприклад, як показано на Рисунку 10, що вище показник «Віра в права людини», то менш схильні люди підтримувати відокремлення тимчасово окупованих територій. Крім того,

що більш згуртоване суспільство, то більше поважають у ньому права людини. Моделі не слід плутати з кореляціями, де лінії зображають зв'язки, але в них немає певного напрямку. В моделях зв'язки направлені, і читати моделі слід зліва направо.

Рисунок нижче показує, що якщо ми хочемо підсилити ідеали прав людини у громаді, слід пріоритизувати програми, спрямовані на психологічну підтримку для громадян (терапію для ветеранів, кампанії про ПТСР, боротьбу зі стигмою стосовно психічного здоров'я, і т.ін.), та розвивати навички розбудови соціальної згуртованості в громадах (співпрацю в громаді, спілкування, довіру і т.ін.). Ця модель показує, що дуже важливо розвивати ідеали прав людини, якщо ми прагнемо підвищити рівень гармонії між різними групами в суспільстві, прищеплювати підтримку процесу реформ та реінтеграції Донбасу. Якщо зауважити товщину ліній, можна побачити, що вплив прав людини на реінтеграцію та реформи сильніший, ніж на міжгрупову гармонію.

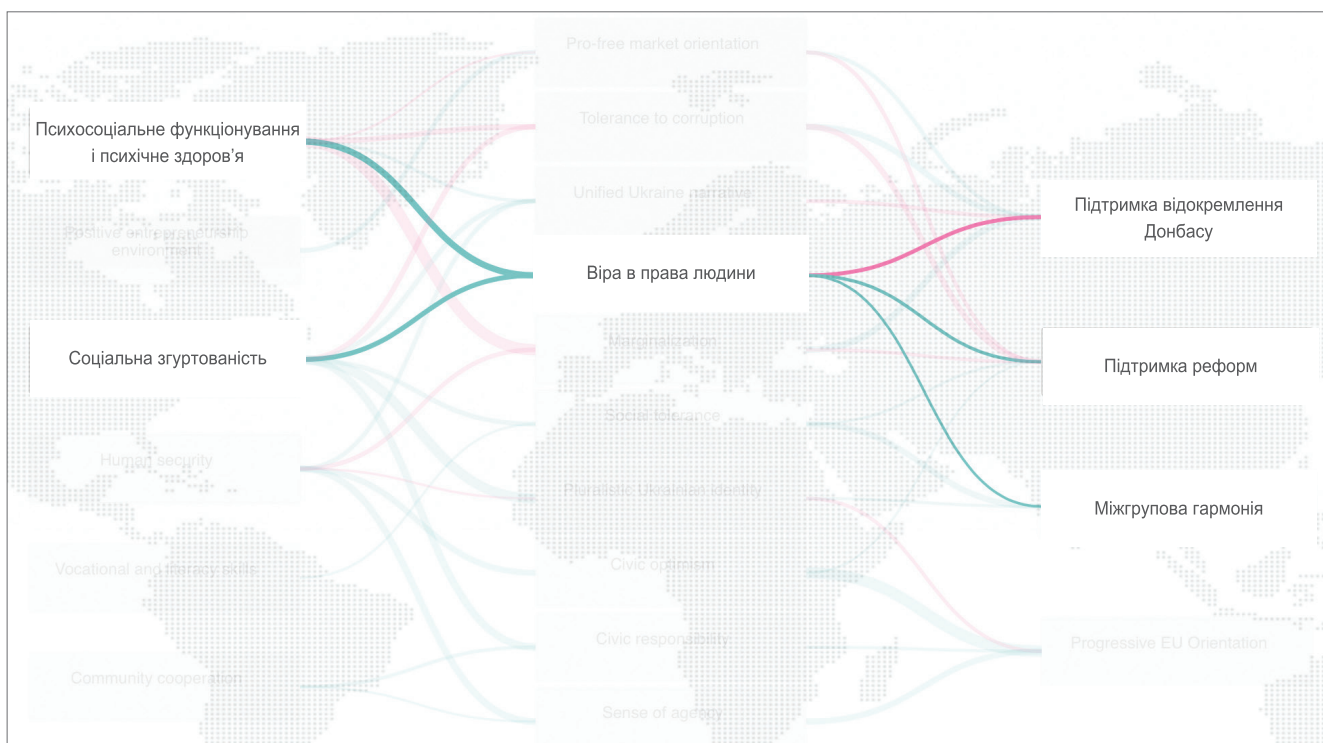

Рисунок 10: Модель прогнозування SCORE 2018. Зв'язки показника «Віра в права людини»

Нижче подано ще один приклад того, як читати моделі SCORE (Рис. 11). Пам'ятайте, що блакитні стрілочки означають позитивний зв'язок, а червоні — негативний.

Наприклад, показник «Довіра до інституцій» пов'язаний із показником «Проєвропейська орієнтація» блакитною стрілочкою — це означає, що якщо збільшити показник «Довіра до інституцій», ми очікуємо побачити **зростання** «Проєвропейської орієнтації». А от «Радянська ностальгія» пов'язана з «Проєвропейською орієнтацією» червоною стрілочкою — це означає, що якщо **збільшити** «Радянську ностальгію», ми очікуємо побачити зниження «Проєвропейської орієнтації».

Моделі дають нам змогу побачити, які шляхи приводять до позитивних чи негативних результатів. Це дуже важливо при плануванні інтервенцій. Вони допомагають нам перевірити свої теорії змін та виділити ресурси на сфері з найбільшим потенційним впливом.

З моделей можна зробити наступні висновки та визначити наступні наслідки для політик: Модель може перевірити стратегію для зменшення чи збільшення певного результату і визначити, які показники є пріоритетними в рамках такої стратегії.

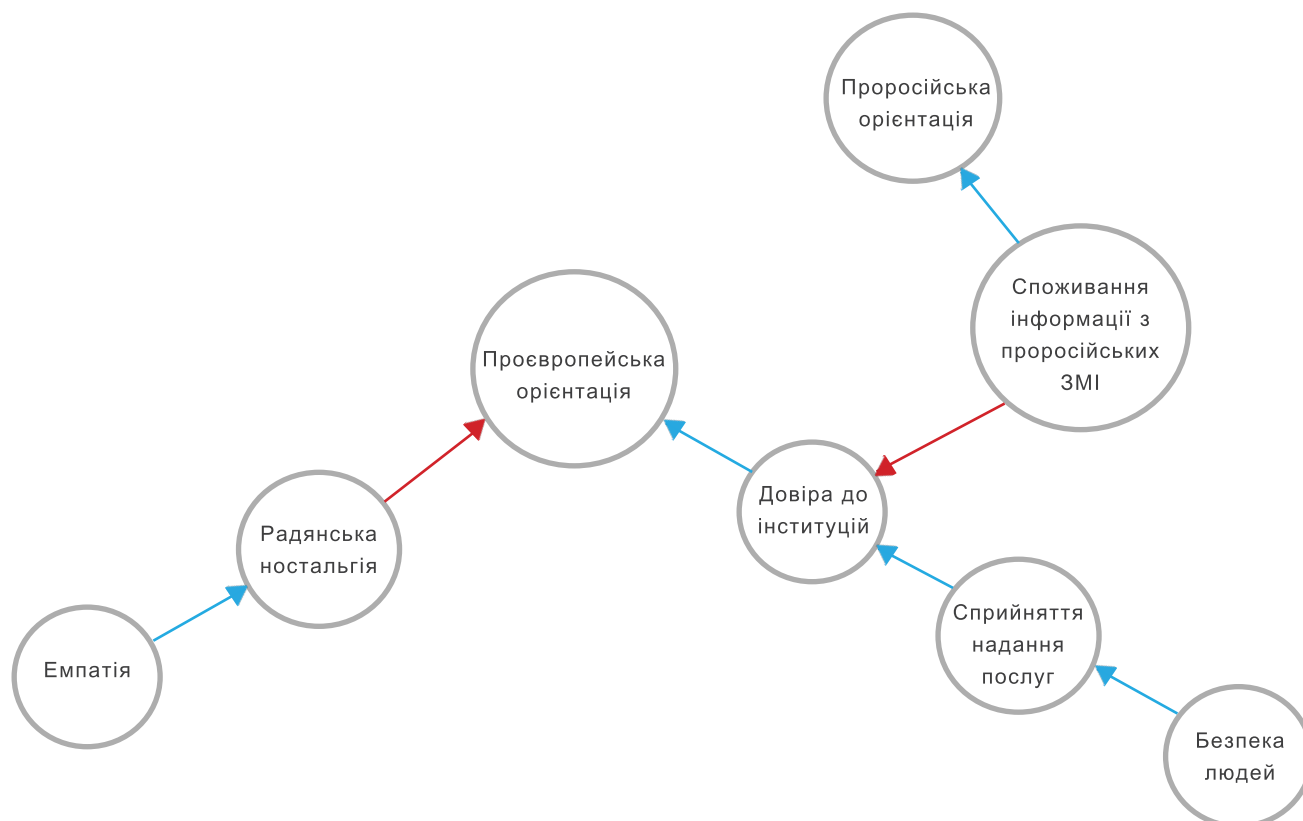

Рисунок 11: Модель прогнозування проєвропейської орієнтації для Східної України, 2018

Що таке кластерний аналіз?

Щоб зрозуміти, як розділяються думки людей стосовно певних показників, ми застосовуємо кластерний аналіз. Кластерний аналіз розподіляє людей на групи залежно від їхніх балів за певними показниками. Після формування груп, ми бачимо основні характеристики кожної з них та можемо їх порівняти. Кластерний аналіз допомагає визначити пріоритети для інтервенцій та зрозуміти цільові аудиторії.

У кластерному аналізі, поданому нижче, ми поділили людей на групи відповідно до їхніх балів за двома показниками: «Радянська ностальгія» у 2016 році та «Радянська ностальгія» у 2018 році. Ми виявили, що є чотири групи:

1. Тих, хто демонструє **високий** рівень радянської ностальгії обидва рази, ми назвали «**Стабільно високою**» групою.
2. Тих, у кого **низький** рівень радянської ностальгії обидва рази, ми назвали «**Стабільно низькою**» групою.
3. Тих, у кого був **високий** рівень радянської ностальгії у 2016, але **низький** у 2018, ми назвали групою «**Зниження**».
4. Тих, у кого був **низький** рівень радянської ностальгії у 2016, але **високий** у 2018, ми назвали групою «**Зростання**».

Стабільно висока

Високий рівень радянської ностальгії в обидва роки

- Високий рівень проросійської орієнтації
- Старші та більш релігійні люди
- Вища підтримка мирних переговорів та амністії
- Вища родинна згуртованість
- Вважають, що владі все одно
- Нижчий рівень особистої безпеки

Зростання

Збільшення радянської ностальгії з 2016 до 2018 року

- Висока проросійська орієнтація
- Вища підтримка мирних переговорів та амністії
- Вважають, що владі все одно
- Нижчий рівень особистої безпеки

Стабільно низька

Низький рівень радянської ностальгії в обидва роки

- Висока проєвропейська орієнтація
- Краща службова позиція
- Вища соціальна згуртованість
- Вищий рівень працевлаштування

Зниження

Зниження рівня радянської ностальгії з 2016 до 2018 року

- Висока проєвропейська орієнтація
- Краща службова позиція та вищий дохід
- Вищий рівень емпатії
- Вища соціальна згуртованість
- Вважають, що владі не все одно

Рисунок 12: Профілі груп за показником «Радянська ностальгія» (кластерний аналіз)

Тепер ми можемо порівняти профілі цих чотирьох груп. Наприклад, люди зі «стабільно високим» рівнем «Радянської ностальгії» — старші й відчувають меншу особисту безпеку. Люди у «стабільно низькій» групі в середньому молодші, в них більша ймовірність мати роботу, і вони мають більше соціальних зв'язків. Ми бачимо, що для більшості груп знаковим є показник небайдужості влади: люди, які відчувають ностальгію за СРСР, не вірять, що влада дбає про країну, в той час як ті, що не відчувають ностальгії, переконані, що влада діє в інтересах громадян. Ця інформація, а також показники довіри до влади, можуть допомогти розробити комунікаційні стратегії щодо результативності роботи влади, які водночас були б спрямовані на подолання радянської ностальгії.

Кластерний аналіз може допомогти знайти відповіді на такі дослідницькі запитання:

В українському суспільстві, чи є групи людей з конкретними характеристиками, які можна визначити за двома-трьома ключовими показниками? Чи можливо визначити групи з неочікуваним поєднанням характеристик?

Який портрет кожної з таких груп, якщо розглянути всі інші показники?

² Небайдужість влади — наскільки, на думку людей, українська влада опікується добробутом усіх українських громадян.

